

Újhartyán népességszámának várható alakulása 2020-ig és főbb társadalmi-gazdasági hatásai

Molnár Balázs

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés.....	2
2. Újhartyán demográfiai adottságai és annak meghatározó tényezői.....	3
2.1. A népesség számának alakulását meghatározó folyamatok.....	3
2.2. A népesség számának alakulása, 1970-2005.....	3
2.3. A népesedés főbb folyamatainak jellemzői a rendszerváltozás óta.....	8
2.3.1. A természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg.....	8
2.3.2. A tényleges szaporodás.....	9
2.3.3. A korszerkezet változásai és várható következményei.....	11
3. Újhartyán népesedési kilátásai.....	16
3.1. Módszertani megfontolások.....	16
3.2. A népességszám várható alakulása 2020-ig Újhartyánban.....	16
3.2.1. Várható tendenciák az országos népességszám előrejelzések függvényében.....	17
3.3. Változások a népesedést meghatározó migrációs tényező terén.....	19
3.4. Optimista népesedési forgatókönyvek és azok társadalmi-gazdasági feltételei.....	21
3.5. A fenntartható népességnövekedés feltételei és várható társadalmi-gazdasági hatásai.....	23
4. Következtetések.....	26
5. Mellékletek.....	30
6. Felhasznált irodalom.....	37

1. Bevezetés

Újhartyán a Közép-magyarországi Régió, illetve Pest megye délkeleti részén fekszik, Budapest központjától mintegy 45, határától 25, a ferihegyi repülőtértől 35 km-re, gyakorlatilag az ország közepén. A település ugyan nem része a jogszabály szerinti Budapesti Agglomerációnak, de az elmúlt évek különböző kutatásai és térszerkezeti vizsgálatai szerint az agglomeráció peremterületi zónájában helyezkedik el, a dabasi kistérségben.

Az agglomeráció kistérséghez csatlakozó – falusi milióbe ágyazott munkás jellegű – szektora (II. szektor) a nyolc agglomerációs szektor közül a legkedvezőtlenebb mutatókkal jellemezhető, különösen társadalomstatisztikai vonatkozásokban. Országos összevetésben azonban mind az agglomeráció e szektora, mind a szomszédos dabasi kistérség általános fejlettsége, illetve fejlődési dinamizmusa kedvező értékeket mutat.

Mindezek alapvetően meghatározzák a térség és benne Újhartyán társadalmi-gazdasági adottságait és lehetőségeit, köztük a népesedéssel és a migrációs folyamatokkal összefüggő kilátásokat egyaránt.

2. Újhartyán demográfiai adottságai és annak meghatározó tényezői

2.1. A népesség számának alakulását meghatározó folyamatok

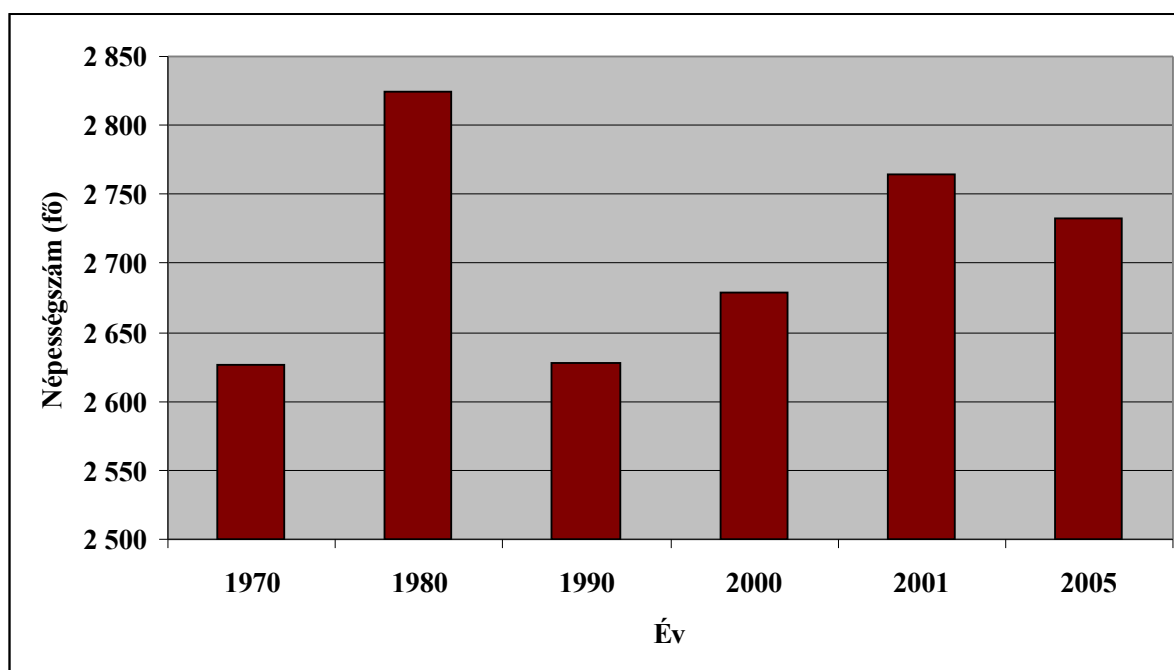
Újhartyán népességszámát, illetve tényleges szaporodását alapvetően a természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg határozza meg. A természetes reprodukció alapvetően az élveszületések és a halálozások számának alakulásától függ, amelyeket egyenként is több meghatározó tényező befolyásol. A vándorlási egyenleget az állandó és ideiglenes jellegű be- és kivándorlások különbsége adja, amelyek szintén több külső és belső tényező eredményeként alakulnak.

A jelezett háttértényezők változásával, illetve azok becslésével kapcsolatosan problémát jelent, hogy alakulásukról legtöbb esetben nem állnak rendelkezésre adatok (pl. nők életkor szerinti termékenysége, korcsoport szerinti élveszületési és halálozási megoszlás, koréves továbbélési valószínűségek), mások hosszú évtizedek folyamán, lassan változnak (pl. átlagos gyermekszám, várható élettartam). Egy részük, pedig olyan tényező, amely nehezen mérhető fel (pl. ingatlanárak, települési előnyök és hátrányok, családi okok). Ezek azok az elemek, amelyek a különböző becslések és trendek esetében csak a főbb demográfiai jellemzőkbe integráltnak, azok változásának követésében jelennek meg.

2.2. A népesség számának alakulása, 1970-2005

Az 1970. évi népszámlálás 2626 főt regisztrált a településen, majd az 1970-es évek egyaránt pozitív természetes szaporodása és vándorlási egyenlege 1980-ra mintegy 200 fővel növelte meg Újhartyán népességszámát (*1. ábra*). A növekedést ekkor elsősorban a reprodukció biztosította, amely átlag feletti mértékű növekedésnek felelt meg megyei, illetve agglomerációs összevetésben, ugyanakkor a vándorlási többlet átlag alatti maradt (*2-3. ábra*).

1. ábra A népesség számának alakulása Újhartyánban, 1970-2005

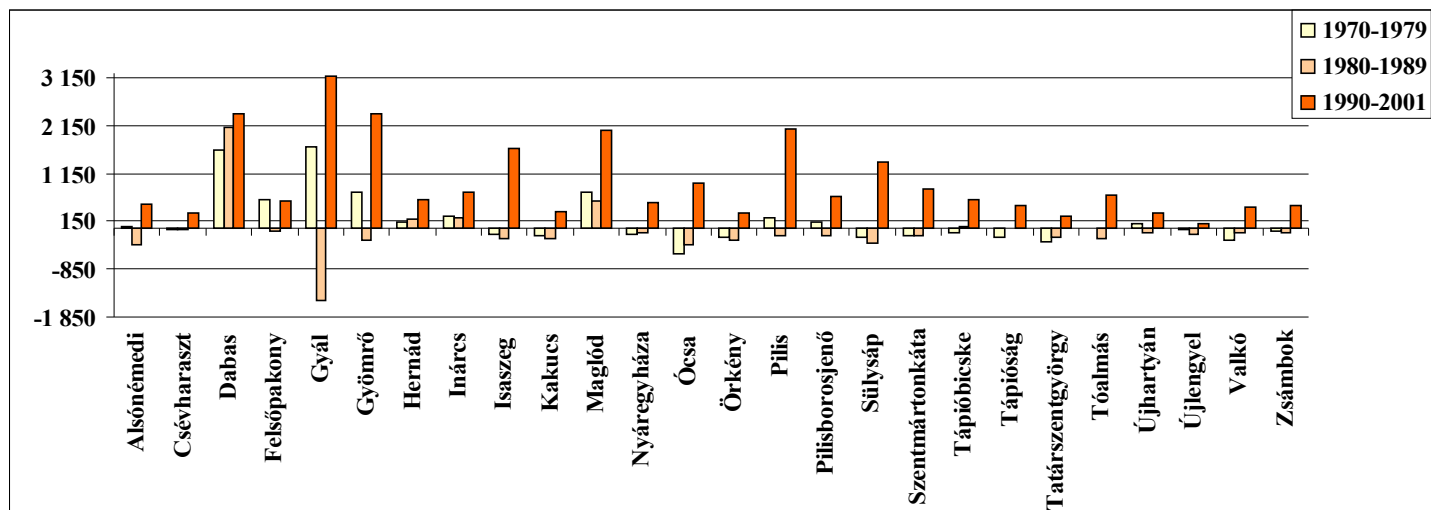
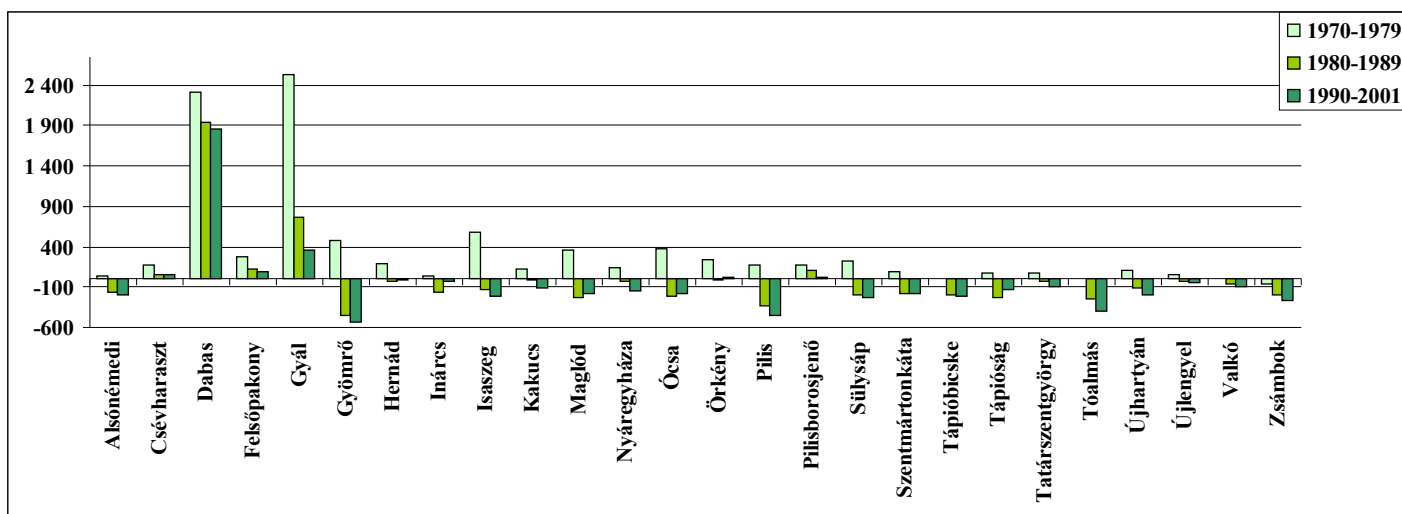

Forrás: KSH

Az 1980-as évtized kedvezőtlen változást hozott a falu népességszámának alakulásában, mivel az előző évtized végére megállt a természetes növekedés (akárcsak országosan), sőt azt fokozatosan, egy gyorsuló mértékű fogyás váltotta fel az évtized végéig. Ugyanakkor a pozitív vándorlási egyenleg is megfordult, hasonló nagyságrendű fogyást okozva, mint amekkora növekedést a korábbi évtizedben hozott. Ezek hatására a korábbi dekád 200 fős lakosság-növekménye eltűnt, és 1990-re visszaállt az 1970-es népességszám (1. ábra). Néhány kivételtől eltekintve (pl. Hernád, Maglód, Dabas, Inárcs) hasonló folyamatok zajlottak le a budapesti agglomerációban és Újhartyán környezetében egyaránt (2. ábra).

Az 1990-es évtized kisebb mértékű, mintegy 50 fős népességnövekedést hozott 2000-ig, miközben a 2001-es népszámlálás újabb mintegy 80 főt 'talált meg' a faluban (1. ábra; ekkor országosan is jelentősen megnövekedett a népességszám). Előzőek főként az ismét pozitívba forduló vándorlási egyenlegnek köszönhetőek, amely még jelentékenyen ellensúlyozta a fokozódó természetes fogyást az 1990-es években. Más, Budapesthez közelebbi településeken a meglóduló szuburbanizáció extrém népességnövekedéssel is járt (pl. Telki, Leányfalu, Veresegyház, Pócsmegyer, Diósd, Budajenő, Erdőkertes, Szigetmonostor, Szada, Nagykovácsi, Mogyoród, Üröm, Csobánka, stb.; 2-3., 6. ábra). Ez akár meg is duplázta (Telki esetében például megnégyszerezte) a népességszámot (a Budapestről kiköltözők $\frac{3}{4}$ -e Pest megyében telepedik le).

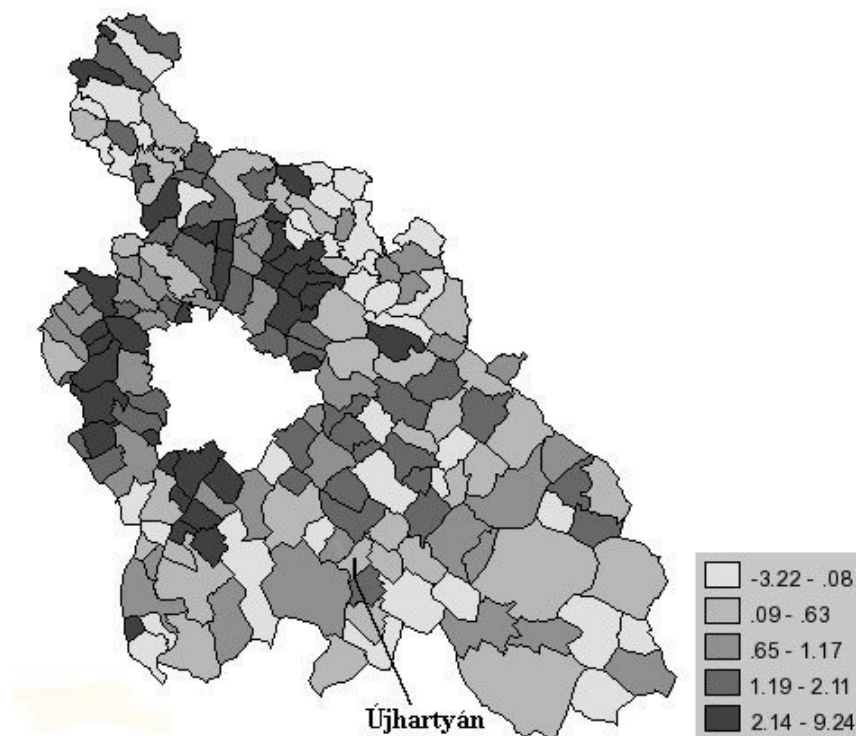
2. ábra A természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg Újhartyánban és Pest megye néhány kiválasztott településén, 1970-2001 (fő)

Forrás: KSH

Ez a folyamat néhány környező településen is együtt járt az 1990-es eredeti népességszám több mint egyharmadát-egynegyedét meghaladó nagyságrendű kiegészülésével (pl. Inárcs, Hernád, Dabas; 2-3., 6. ábra). Újhartyán esetében, a helyi megkérdezettek véleménye szerint, több, a beköltözéseknek gátat vető belső és külső tényező is akadályozta e folyamatot. Ilyenek a telekalakítások, melyek révén ugyan több új utca is nyílt és népesült be még korábban, de a meglévők előregedéséből fakadó fogyást ez nem pótolta. Ilyen az eladó ingatlanok hiánya is, illetve utóbbiak családon, vagy falun belüli elkelése, a más irányú fejlesztési elkötelezettségek, az image, a befogadási politika és az ingatlanárak. A vándorlásból elmaradt népességnövekedés nagyságrendje akár 800-1500 főre is tehető 1990 óta. Ráadásul a vándorlásokból fakadó újhartyáni minimális növekedési többlet az 1990-es évek végére már abszolút értelemben is elfogyott, ami azt jelenti, hogy a népszámlálás által 'megtalált többletnépesség' is fokozatosan elolvad a vándorlási egyenleget évente 10-20 fővel meghaladó természetes fogyás következtében (4. ábra).

3. ábra 100 lakosra jutó vándorlási különbözet 1990-2005 között Pest megye településein

Forrás: TEIR

Hasonló nagyságrendű beérkező többlet-népességarány a környező, illetve az agglomerációs településekbe különösebb problémák nélkül lelt új otthonra és illeszkedett be a helyi társadalomba kisebb-nagyobb konfliktusok, és a vele járó társadalmi-gazdasági hatások révén. Ezekben a településekben – ahol a beköltözők zömében nem a különféle kényszerek szülte

kiköltözők körül kerültek ki – esetenként rendkívüli dinamikát hoztak az újonnan beköltözők az önkormányzati bevételek, a lakóhelyi és lakókörnyezeti fejlesztések, valamint a helyi szolgáltatások mennyiségi és minőségi elemei terén egyaránt. A közszolgáltatások iránt megnövekvő igény, a kulturális fogyasztás növekedése, a fogyasztási szokások átrendeződése, az újszerű ellátások, társadalmi és gazdasági jellegű szolgáltatások iránti kereslet emelkedése is megfigyelhető volt. A helyi társadalom és gazdaság térpályái átalakultak (a különféle igények kielégítését szolgáló belső és külső mozgások), megnövekedett a kifelé mutató közösségi és egyéni mozgások és kapcsolatok aránya, amely nyitottság növekedését hozta. Ugyanakkor a befelé mutató, településen belüli térpályák száma is növekedett, emelkedett az alulról jövő kezdeményezések száma, megerősödtek a helyi társadalom összetartását szolgáló civil kezdeményezések, a helyi fejlesztési, életminőség-javító akciók és szándékok. Ugyanakkor a társadalom szerkezete olyan irányba változott, amely a közép- és hosszabb távon a természetes népesedési folyamatok kiegyenlítődéset is magával hozta, valamint a korszerkezeten túl kedvező irányba módosultak a jövedelmi, az aktivitási, a foglalkoztatási és a végzettségi, képzettségi arányok is.

Összességében az újhartyáni népesedés hűen leképezte az országos és a nagyvárosok környéki vidéki térségek településeinek tendenciáit az elmúlt 35 évben. A népesség növekedésének záloga mára egyedül a bevándorlás növelése maradt, mivel a falu lakosságának elöregedése előrehaladt és alacsony szinten stabilizálódott a gyermekvállalási hajlandóság.

Az elmúlt évek népesedési viszonyait ugyanakkor erősen befolyásolták a térségben lejátszódó szuburbanizációs folyamatok. A tágabb értelmű fővárosi agglomeráció településeinek demográfiai viszonyaira általában az jellemző, hogy fiatalodó népességgel rendelkeznek a beköltözések miatt, és a pozitív vándorlási mérlegeknek köszönhetően jelentős a népességgyarapodásuk, annak ellenére is, hogy Pest megye népességszáma 1990 óta 29 ezer fővel csökkent.

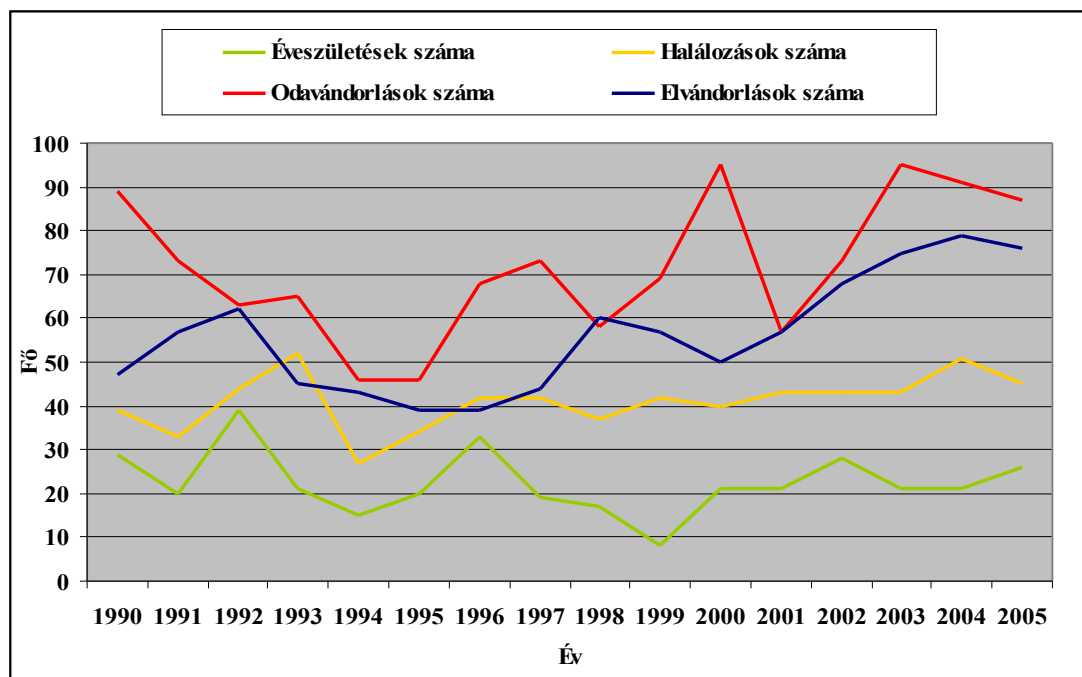
A népesség stagnálása, minimális növekedése Újhartyánban jelenleg főképp két trendnek tulajdonítható. Egyrészt az 1970-es évek előtt és annak környékén beköltözők gyermekei nem régiben léptek gyermekvállalási korba, amely éves szinten akár jelentős mértékben megváltoztatja, összességében enyhén mérsékli a természetes fogyást. Másrészt a vándorlási egyenleg jelentős mértékben pozitív, amely előremutató településpolitikával jelentősebb mértékben tovább javítható.

2.3. A népesedés főbb folyamatainak jellemzői a rendszerváltozás óta

2.3.1. A természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg

A népességszámot alakító tényezők közül az élveszületések és halálozások arányát, valamint a be- és kiköltözők egyenlegét érdemes részletesebben is elemezni a fent jelzett sajátos tendenciák értelmezéséhez. 1990 és 2005 között Újhartyánban a halálozások száma minden esetben jelentősen meghaladta az élveszületéseket, amely a természetes népesedés negatív tendenciáját eredményezte. Az országos folyamatoknál – ahol 1000 lakosra 9,8 élveszületés és 13,6 halálozás jutott – is kedvezőtlenebb újhartyáni helyzet szerint 1000 lakosra 8,2 élveszületés és 15,1 halálozás jutott évente átlagosan 1990-2005 viszonylatában (4. ábra).

4. ábra Az élveszületések és a halálozások, valamint az el és odavándorlások számának alakulása Újhartyánban, 1990-2005

Forrás: KSH

Az állandó és ideiglenes jellegű el- és odavándorlások alakulása ingadozó képet mutat, többszöri egyenlőséggel (1992, 1998, 2001), ugyanakkor folyamatos többlettel, amely esetenként népességnövekedést, időnként népességfogyást eredményez.

Trendként megállapítható, hogy 1990 óta az oda- és elvándorlások száma növekszik, amely feltételezhetően a budapesti szuburbanizáció területi hatókörének kiterjedésével van összefüggésben. Az agglomerálódás folyamatát jelző különböző statisztikai mutatókkal végzett számítások és elemzések szerint Esztergom és Bicske, a Csepel-sziget és térsége (Ráckeve-Kiskunlacháza), továbbá Dabas, Pusztavacs, Cegléd és Nagykáta tűnnek az új

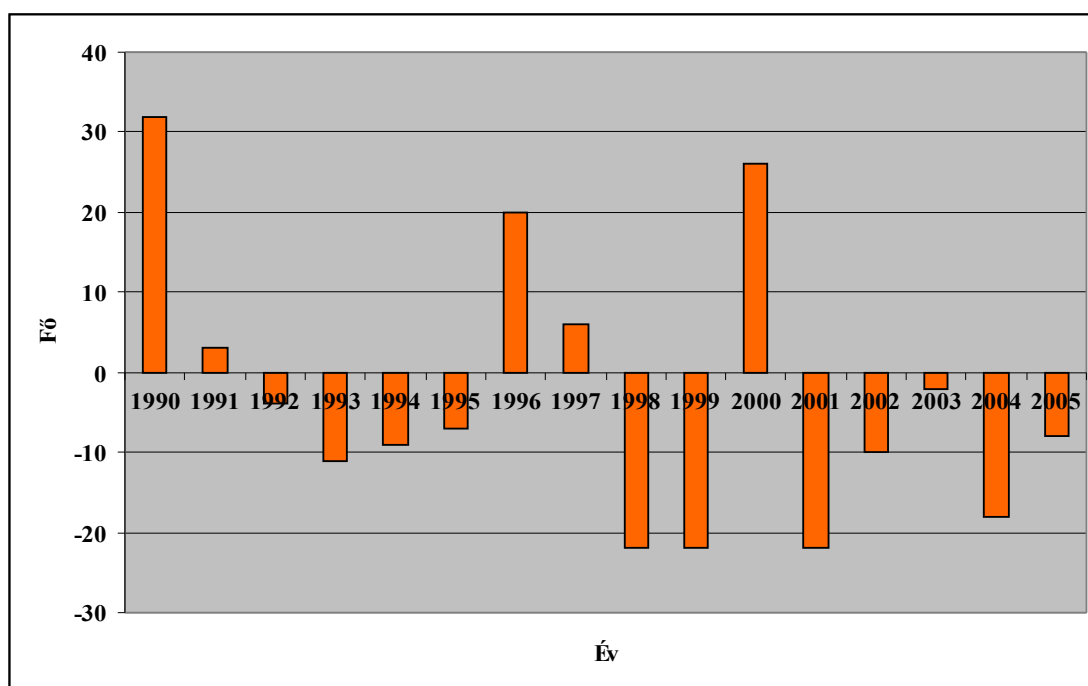
határpontoknak. Ettől északra a jelenlegi agglomeráció határai egy településsorral tűnnek csak kitolódni (sőt Vác és Dunakanyar szemközti oldala esetében a jelenlegi lehatárolásba való beletartozás is megkérdőjelezhető). A komplex vizsgálatok egyes faktorai azonban különböző dinamikával jelennek meg a budapesti háttértelepüléseken. A távolabbi, agglomeráción kívüli településeken egyértelműnek tűnik az alvótelepülési funkció, ahol jobbak a lehetőségek a lakásépítésekre. A népesség növekedés dinamikája ugyanakkor egyértelműen a jelenlegi agglomeráció határain belül marad, főképpen is a dunántúli oldalon, míg a pesti oldalon a nagyobb határral rendelkező agglomerációs települések fokozottan hordoznak alvótelepülési jelleget. A vállalkozási dinamika viszont mindkét jellemzőt mutatja: egyrészt kitolódik az agglomeráción kívülre, másrészt ezt az egész agglomerációs térséget átvágó jelleggel, egyértelműen a kivezető fővonalakhoz illeszkedve teszi logisztikai szempontok miatt.

A vándorlásokon túl az élveszületések és a halálozások száma, illetve negatív egyenlegük is egyaránt stabilan magas Újhartyánban, és enyhén emelkedik. Együttes hatásuk a tényleges népességszám stagnálását, majd lassú csökkenését eredményezi a közeljövőben a trendek egyszerű továbbvezetésével. 1990-2005 között a népességszám természetes módon 298 fővel fogyott és emellett 250 fővel nőtt a vándorlások különbözeteként (4. ábra).

2.3.2. A tényleges szaporodás

A fenti ábra mutatói egyenlegeinek összeadásából Újhartyán tényleges szaporodásának mértéke is megállapítható (5. ábra), akárcsak Pest megyei településeire is kiszámítható (6. ábra). Magyarországon ez az érték 1981 óta negatív, vagyis tartós népességfogyásról beszélhetünk. Újhartyánban az 1990-es évek elejével szemben már az 1990-es évek közepén, döntően a nagyarányú természetes fogyás következményeként, tényleges népességfogyás volt tapasztalható. Majd a migráció, valamint a születések-halálozások számának váltakozó dinamikája miatt a tényleges szaporodás átmenetileg pozitívvá vált (1996-97), amely az 1990-es évek végétől ismételten tényleges népességfogyásba váltott (a 2000. év kiugró kivételével).

5. ábra A tényleges szaporodás alakulása Újhartyánban, 1990-2005

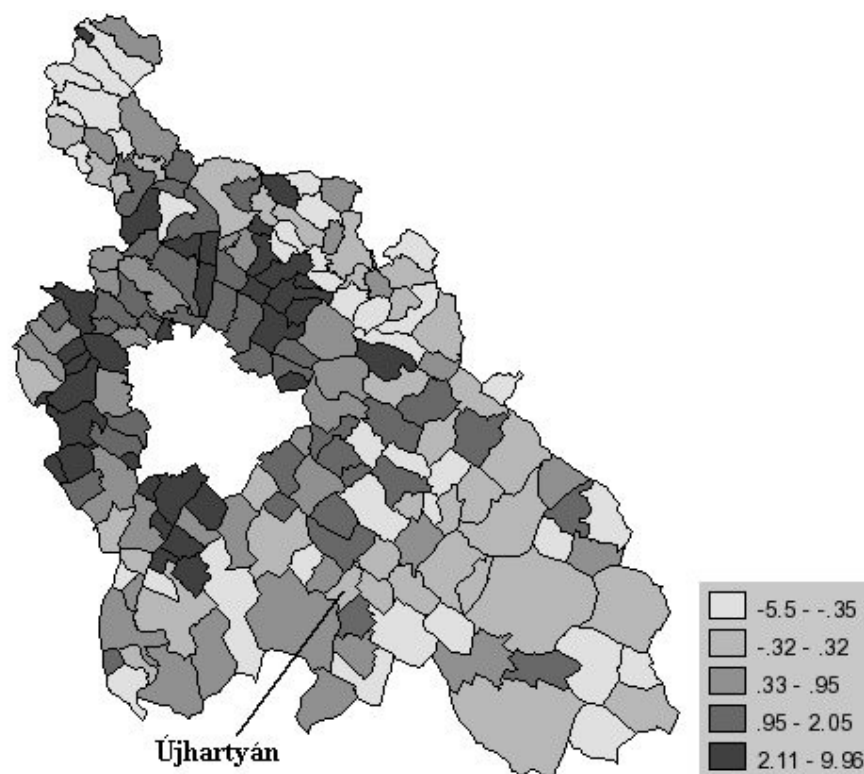
Forrás: KSH

Ez a születések rövidtávon várható stagnálása és a halálozások várható növekedése miatt – amely az országos tendenciáknak egyre jobban megfelelő községi trend függvénye –, további népességfogyást eredményezhet abban az esetben, ha tartós vándorlási többlet nem egyenlíti ki. Utóbbit több olyan tényező is befolyásolja, amelyekre egy kedvező településpolitika jelentékeny hatással tud lenni. Főként egy olyan térségben lehet jelentős ez, mint amilyenben Újhartyán is elhelyezkedik, ahol komoly lehetőségei vannak a környező nagyváros (Budapest) dekoncentrációs folyamataiból való profitálásnak.

Pest megye településeinek tényleges szaporodási értékeiből kiderül, hogy az alföldi zónában Újhartyánál Budapesthez – távolságban és nem feltétlenül időben – közelebb fekvő településeknél is tapasztalható tényleges fogyás (pl. Inárcs, Monor, Mende, Úri, Káva, Tápióság, Bugyi, Áporka, Szigetújfalu, stb.), viszont távolabb fekvő települések esetében is fellelhető tényleges szaporodás (Hernád, Tatárszentgyörgy, Csemő, Nyársapát, Tápiószele, Farnos, Apaj, Dömsöd, stb.; 6. ábra). Természetesen ezt – a korábbiakban is jelzett – tényezők befolyásolják a természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg oldaláról (pl. elérhetőség, ingatlanárak, stb.). Ugyanakkor a kép nagyon hasonlatos a vándorlási egyenleget jelző képhez (3. ábra), amely az ország e zónájában Budapest közelsége és népessége-

dekoncentrációja miatt, szorosabb összefüggést jelez¹. Mindezek szintén azt mutatják, hogy Újhartyán számára jelentős tartalékok rejlnek főként a bevándorlás fokozásában.

6. ábra: 100 lakosra jutó tényleges szaporodás, illetve fogyás Pest megye településein, 1990-2005

Forrás: KSH

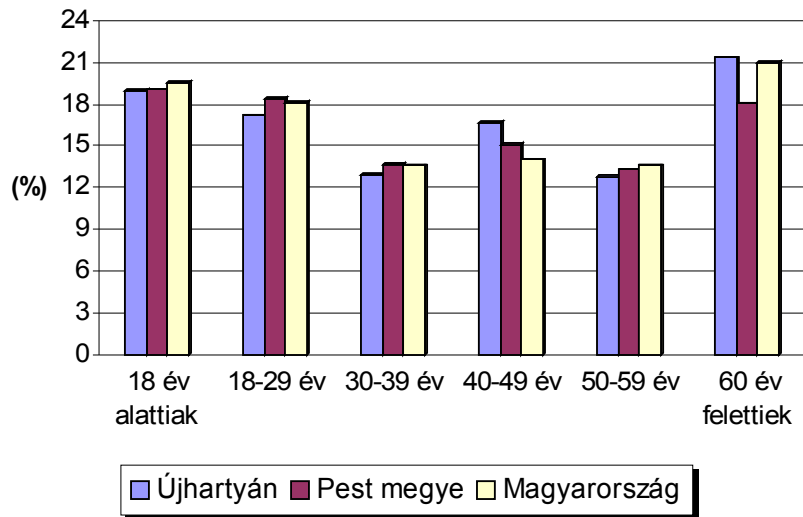
2.3.3. A korszerkezet változásai és várható következményei

Újhartyánban a népesség korcsoportok szerinti megoszlása jelentősen eltér az országos és a megyei átlagtól. A magyarországi és a pest megyei értékekhez viszonyítva a községben hasonló a fiatal korúak aránya, míg a vidéki átlaghoz képest valamivel magasabb. Nagyobb arányú eltérések tapasztalhatóak a közép- és időskorúakat illetően. Újhartyánban közel több mint 2, illetve 3 százalékponttal magasabb a 40-49 év közöttiek aránya, mint Pest megyében, vagy Magyarországon: feltételezhetően ők azok, akik az 1990-es évek elejének többletvándorlásai révén 25-35 év körüli korokban érkeztek. A megyei, valamint országos továbbvezetett értékekhez képest ugyanakkor 2005-ben alacsonyabb számban voltak jelen az 50-59 év közöttiek, de a 60 év felettiek aránya ismét magasabb volt a helyben szolgáltatott korcsoportú adatok szerint (7-8. ábra). Ez összefügg a település őslakosainak elöregedésével

¹ A tényleges szaporodás Budapest és a nagyvárosok környékén, illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és néhány kisebb vidéki térségben mutat területi koncentrációkat országosan, előző esetekben azonban a vándorlási egyenleg általi meghatározottság erőteljesebben jelentkezik a tényleges szaporodásban, míg utóbbi térségekben a természetes szaporodás hatása kiemelkedő.

és 1970-es évek előtti népesedésével, amikor szintén a 20-30 év közöttiek letelepedése volt jellemző, akik ma már a 60 év felettiek körébe tartoznak.

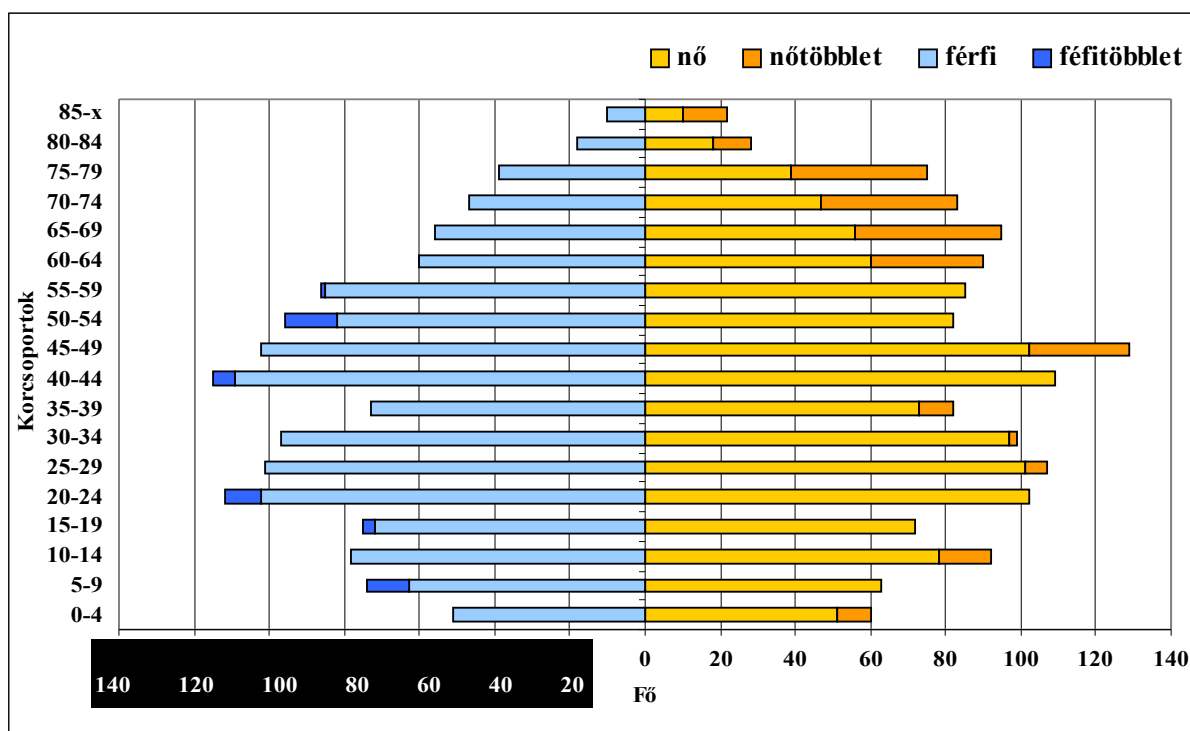
7. ábra A népesség megoszlása főbb korcsoportonként Újhartyánban, Pest megyében és Magyarországon, 2005

Forrás: KSH

A korszerkezet struktúrájának kedvezőtlen elemei miatt a növekvő számú fiatal aktív korúak mellett az időskorúak – ezzel együtt az eltartottak – száma is emelkedni fog a jövőben (7. ábra), amely a település szociálpolitikája számára is növekvő kihívást jelent, amellet, hogy alapvetően kedvezőtlen irányba befolyásolja a természetes népességnövekedés kilátásait. Továbbá nagyobb figyelmet kell szentelni a fiatal korosztályok megtartására, illetve visszacsábítására a megélhetési, szórakozási, kulturális és egyéb lehetőségek széles skálájának aktivizálásával, mivel leginkább ők lehetnek érintettek az elvándorlásban.

8. ábra Újhartyán népességének nemenkénti korcsoportos megoszlása, 2001

Forrás: KSH

Ez annak ellenére is így van, hogy a helyi vélemények szerint egyelőre ez nem igazán jellemző folyamat (általában tanulóévek következtében, vagy fiatal munkavállalóként jelentkezik veszélyként ez). A megkérdezettek szerint a fiatalok nem mennek el, mivel erős az identitásból és tradíciókból táplálkozó népességmegtartó erő is, továbbá jelentősen támogatja ezt az is, hogy kedvezők a tömegközlekedés feltételei Budapest irányába (23 Volánbusz járat naponta, igaz, néhány éve ez még 29-30 volt)². Emiatt a budapesti és környékbeli közép- (Dabas, Ócsa, Örkény, Cegléd) és felsőoktatás, valamint a munkavállalás is megoldható ingázással³.

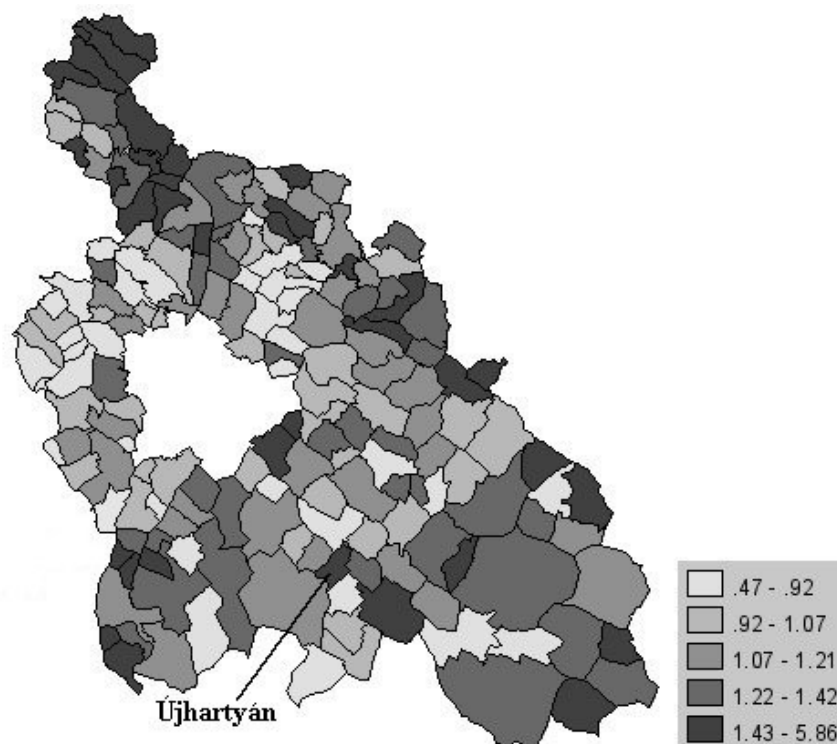
A korszerkezet fentiekben jelzett várható változásainak alátámasztását szolgálja az ifjúsági és öregedési index elemzése is. Az ifjúsági index azt jelzi, hogy mennyi 30 éven aluli jut a 30 éven felüli népességre: az újhartyáni átlag ez esetben 56, vagyis száz 30 éven felüli lakosra 56 fiatal jut, amely négy százalékponttal kedvezőtlenebb az országosnál. Az öregedési index azt mutatja meg, hogy milyen az időskorúak relatív aránya a fiatalokhoz mérten, hogy

² További adalékok, hogy a helyközi járatoknak itt van a végállomása, és a sofőrök is a faluból, vagy a környékről származnak; az ipari parkba is vannak különjáratok, amelyek a környező településekről gyűjtik össze a dolgozókat, még Dabasról is; Hernád és Újlengyel vonatkozásában pedig, ráhordás is jellemző az itteni pesti járatokra, valamint a kakucsi, inárcsi és dabasi átszállás is Újhartyánban lehetséges.

³ Újhartyánból jelenleg mintegy 100 fő foglalkoztatott ingázik naponta Budapestre és néhányan Dabásra, főként busszal (kevesen kocsival) a megkérdezettek véleménye szerint.

milyen mértékű a település társadalmának előregedése. Magyarországon az öregedési index értéke 1,23, Pest megyében 0,96, míg Újhartyánban 1,52, amely rendkívül kedvezőtlen érték, főképp Budapest agglomerációs, de Pest megye más településeihez viszonyítva is (9. ábra). Vagyis 100 fiatalra átlagosan 152 idős lakos jut a községben, de a 40-49 és főleg az 50-59 év közöttiek nagyarányú jelenléte a korstruktúrában (7. ábra) rövidtávon még tovább fogja rontani ezt az értéket.

9. ábra Az öregedési index Újhartyánban és Pest megye településein, 2005

Forrás: TEIR

A 2001. évi népszámlálás idején Újhartyánban a lakosság 46,7%-a férfi, 53,3%-a nő volt, azaz 1000 férfira 1143 nő jut, ami az átlagosnál kiegyensúlyozatlanabb nemi arányt jelent (országos átlag: 1000 férfira 1102 nő). Érdekes, hogy a megszokott időskori nőtöbblet mellett a nők a jelenleg (2007-ben) a húszas, a harmincas és ötvenes éveik elején járók tekintetében is 4-5 százalékkal többen vannak, mint a hasonló korú férfiak (8. ábra), amely feltételezhetően a nők átlagosnál kedvezőbb helyi (ipari parki élelmiszeripari és összeszerelői) foglalkoztatási lehetőségeivel van összefüggésben. Sőt, a világtendenciákkal is ellentétben eleve több leánygyermek látja meg a napvilágot a helyi közösségben, mint fiú, melynek oka valószínűleg összefügghet az ősi sváb eredettel, szokásokkal és genetikai elemekkel is tartalmazhat.

A családalapítással, házasságkötésekkel, válásokkal kapcsolatos adatokra külön nem tér ki az elemzés, de trendjei arra engednek következtetni a népesedés szempontjából, hogy a család, mint közösség és összetartó erő szerepe Újhartyánban is csökkent – az elmúlt évek változási tendenciáit is figyelembe véve –, helyette az egyéb együttélési és az önálló életviteli formák aránya nőtt meg. Mindez azonban enyhébben jelentkezik, mint országosan, akár a megyében, vagy a városokban, amely a helyi tradíciók és hagyományok tiszteletével, megtartásával, a falusi hagyományok továbbélésével indokolható. Mindez azonban csökkenti a családtámogatási és egyes szociális jellegű támogatási formák lehetőségeit, illetve helyette más támogatási formák és jogosultsági kritériumok kialakítására ösztönöznek közép- és hosszabb távon.

3. Újhartyán népesedési kilátásai

3.1. Módszertani megfontolások

A demográfiai előrejelzésekkel kapcsolatosan a hétköznapi nyelv több fogalmat is ismer, amelyeket gyakran – hibásan – szinonimaként használ. Az egyik a népesség-előreszámítás, a másik a demográfiai előrebecslés. A demográfiai előrebecslés egy többkomponensű módszer, metodikai eljárási rend, melyet különböző kimenetek előállítására érdekében használnak a kiinduló adatokon. A népesség-előreszámítás ezzel szemben már a cél, a demográfiai előrebecslés (egyik) kimenete. A népesség-előreszámítás a népesség nemek és korévek (korcsoportok) szerinti létszámának jövőbeni időpontra történő becslése (Klinger 1996).

Népesség-előreszámítást már a 17. században is végeztek (Gregory King), és jól ismert T. R. Malthus elmélete a népesség növekedését leíró exponenciális függvénye. A XX. században a népességi modellek már több aspektust vettek figyelembe, az egyes társadalmi különbségeket (pl. a fejlődő és a fejlett országok eltérő termékenységét, halandósági tábláját), a számítások báziséveit, múltbeli fejlődési irányait. Ezek az előrejelzések alapvetően a népesség összlétszámának extrapolációi (gyakran csak egytényezős modellek), nem vették figyelembe a népesség korösszetételét (mely igen hosszú távú hatást fejt ki), így rendre jelentősen alulbecsülték a várható népességszámot.

Napjainkban ezeket a módszereket már nem alkalmazzák, az utóbbi évtizedekben alapként a kohorsz-komponens módszert használják⁴, de megjelent a tudományos szakirodalomban a társadalom komplexitását is (pl. különböző gyermekvállalási stratégiák, életmódok, stb.) figyelembe vevő ún. evolúciós népesség-előreszámítási modell is.

3.2. A népességszám várható alakulása 2020-ig Újhartyánban

A népesség-előrejelzés folyamata három fő lépésből áll. Elsőként a számítási algoritmust kell meghatározni, ezután demográfiai hipotéziseket kell felállítani, majd több változatban elkészülnek a konkrét előrejelzések. Az algoritmus régebben a népességszám-előrebecslés volt. Ebben az esetben a KSH 2005-ös továbbvezetett kiindulási népességszámát alapul véve (2723 fő) egytényezős extrapolációval (figyelmen kívül hagyva a népesség teljes, korcsoport szerinti reprodukciós folyamatát), a növekedési ütemet megadva határozható meg a jövőbeni népességszám. A növekedési ütem ez esetben a születési, a halálozási és a vándorlási

⁴ A módszer lényege, hogy a demográfusok a hipotéziseiket olyan részletességgel dolgozzák ki, hogy ezek alapján nemenkénti és kor szerinti népesség-továbbvezetést végezhessenek.

arányszám (1000 lakosra jutó halálozás, születés és vándorlási egyenleg) alapján becsülhető, lineáris regressziókkal. Az egyes demográfiai hipotézisek szerinti növekedési ütemek, pedig megadják a várható népességszámokat.

Egy pesszimista forgatókönyvi becslés a halálozási arány stagnálásával, a születésszám erős csökkenésével és fokozódó elvándorlással számol. E változatban a jelenlegi 2720 fős népesség nagyjából 1580 főre csökkenne 2020-ig (*1. táblázat*). Ekkor a lineáris regresszióval becsült éves halálozási arányok, még ha el is fogadhatók, az ezer lakosra jutó születésszám csökkenése azonban feltételezhető, hogy nem lesz a számítások szerinti drasztikus mérvű (ahogy azt az országos előrejelzések is tartalmazzák egyébként). E változatban azért csökkenne folyamatosan a születésszám, mert a lineáris regressziós egyenlet az 1970-2005 közötti időszak adatai alapján kalkulált, ahol az 1970-es évek közepén elért születési csúcs – kisebb ingadozásokkal ugyan, de – folyamatosan csökkenő tendenciát mutat.

Egy kiegyensúlyozott forgatókönyv realista változata az 1970-2005 közötti mérsékelt népességnövekedést meghatározó demográfiai trendek továbbvezetésével 2760 fős stagnáló jellegű várható lakosságot jelez előre 2020-ra (*1. táblázat*). Ennek során enyhén emelkedő természetes fogyással és minimális vándorlási többlettel lehetett számolni a növekedési ütemet. Az idealista változat nagyban hasonlít a realista verzióra, azonban a becslésekhez csak az 1990 óta eltelt éveket veszi alapul. Ezek szerint Újhartyán lakosságának növekedési üteme ugyanúgy pozitív, de a népességszám jelentősebb mértékben nő, mint a realista változatban. Ez a változat a halálozási arány enyhe csökkenésével, a születési arány stagnálásával és mérsékelt vándorlási többlettel számol. Ez alapján 2020-ban a lakosok száma 2880 fő körülire becsülhető (*1. táblázat*). A vándorlási egyenleg bizonytalansági tényezőire felhívja ugyanakkor a figyelmet az a becslés, amikor a bázisévek vonatkozásában kikerülnek a nagymértékű ingadozások (amelyek mögött nagyobb részben egy-egy időszaki budapesti, kisebb részben helyi munkahelyteremtés vagy megszűnés, illetve a nagyvárosi szuburbanizáció meghatározó okai állnak). A becslés újra elkészültével az ezrelékes vándorlási egyenlegek csökkennek, a falu becsült pozitív növekedési üteme mérséklődik, sőt vannak olyan évek, amikor várhatóan negatív irányba fordul, ami alapvetően stagnálást, sőt némi fogyást is jelentene ugyanezen forgatókönyv lehetőségein belül.

3.2.1. Várható tendenciák az országos népességszám előrejelzések függvényében

A fenti népességszám-előrebecslések, mivel nem veszik figyelembe a teljes reprodukciós folyamatot, nem számolnak a korcsoport szerinti összetétel módosulásából fakadó

eltérésekkel, viszonylag pontatlannak számítanak. Jóval pontosabban lehet előreszámítani a népességet a kohorsz-komponens módszerrel, amely során az adott év eleji, korévek szerinti bontott népességből a következő év elejét a születések hozzáadásával és a kor szerinti halálozások levonásával lehet megkapni. A módszer figyelembe veszi az idő múlását, a koréves népesség életkora emelkedik. A halálozás a halandósági tábla alapján (továbbélési valószínűségek megadásával), míg a születésszám a nők életkora szerinti általános korszpecifikus termékenységi arányszámok és a női népességszámok szorzatösszegeként állítható elő.

Az előreszámítás annál pontosabb, minél közelebb vagyunk a legutóbbi népszámláláshoz, minél rövidebb távra és minél nagyobb területi egységre történik. Újhartyán esetében a kohorsz-komponens módszer szintén csak korlátozottan érvényes, mert a módszer zárt népességet feltételez, nem számol a vándorlással, ami a falu esetében jelentős népességszám-változást okozhat⁵.

A kohorsz-komponens módszerrel számított országos népesség-előreszámítás arány-módszerrel történő területi résznépességre vonatkozó kiszámítása adja a trendkövető forgatókönyvet, amelynek egyes változatai feltételezik, hogy Újhartyán demográfiai folyamatai pontosan leképezik az országos helyzetet (tudvalévő, hogy ez persze nem igaz). Az MTA Nemzeti Stratégiai Kutatási Programja keretében készült országos népesség-előreszámítás három scenáriót vázol fel: alap-, fiatal és idős változatot. A fiatal változatban magas termékenységgel, alacsony élettartammal és magas külső vándorlással, az alapváltozatban közepes termékenységgel, közepes élettartammal és közepes vándorlással, az idős változatban, pedig alacsony termékenységgel, magas élettartammal és alacsony külső vándorlással számoltak (*Hablicsek* 1997, 2005).

A KSH Népeségtudományi Kutató Intézetének országos népesség-előrejelzése meglehetősen borús képet jelez a 2020-ig, illetve 2050-ig terjedő időtávokban (*1-7. melléklet*). Az ország népességszáma 2020-ra például várhatóan 9 millió 866 ezer főre, majd még tovább apad. A 2001-es népszámlálás eredményeiből kiinduló előreszámítási adatbázis vonatkozó adatai értelmében, 2020-ban a fenti népességszámhoz 20,2 – 60 – 19,8 százalékos korcsoportos megoszlás tartozik a 0-19, 20-64 és 65 év felettiiek vonatkozásában, a jelenlegi 21,5 – 62,5 – 16 százalékos arányokkal szemben. 2050-ben ugyanezen korcsoportok szerint 18,7 – 54,5 – 26,8 százalékos népességarány-megoszlás várható. Ez a társadalom előregedési folyamatát

⁵ Ezt lenne hivatott figyelembe venni a multiregionális modellezés, de talán nem véletlen, hogy összetettsége miatt pl. a megyék szintjére vonatkozó területi előreszámítás utoljára 1986-ben készült (*L. Rédei* 2001)

jelzi főként a középkorúak kárára, ugyanakkor a későbbiekben annak lassulása várható a növekvő reprodukció miatt. Az átlagos gyermekszám értéke ugyanis várhatóan folyamatosan növekszik a növekvő vállalási kedvvel párhuzamosan, illetve a szülőkorba kerülők nők folytonos aránymódosulása miatt (1,375-ről 1,6-ra). A fiatalok részaránya ezért nem apad drasztikusabb módon az előrejelzések értelmében.

Az élveszületések és a halálozások alakulásának függvényében 2020-ra a természetes fogyás meghaladja a 31 ezer főt éves szinten, amelyet mintegy 12 ezer fős külső vándorlási egyenleg tompít, így a tényleges fogyás 19-20 ezer fő körül alakulhat, amely alapvetően jelentősebben nem tér el a hasonló mutatók jelenlegi egyes évekre jellemző értékeitől. Ezzel szemben azonban 2050-re már megduplázódhat az országos természetes fogyás nagyságrendje az előrejelzések alapváltozata értelmében, megközelítve ezzel a 60 ezer főt, amely tényleges módon körülbelül 45 ezer fős fogyást jelent (a mintegy 15 ezer fős külső vándorlási többlet miatt; *1-7. melléklet*). Ezek szerint, az eddigiekkel szemben, annyival fog fogyni a népesség, mintha a korábbi egy kisvárossal szemben inkább már egy középvárost vennénk le a térképről minden elkövetkezendő évben.

Természetesen ezek az országos tendenciák területi (regionális, megyei) és helyi (kistérségi, települési) léptékben egyre nagyobb szórással, heterogén eltéréssel érvényesülhetnek. Ennek nagyságrendje helyi-települési szinten akár eltérő előjeleket is eredményezhet, vagy tizedes eltérést is jelenthet abban az esetben, ha olyan folyamatok befolyásolják a népességfejlődést, amelyek a vázolt tendenciákban rejlő feltételezésekkel ellentétesek, vagy azokat felerősítő feltételeket, hatásokat, elemeket is magukban foglalnak.

Mindezek alapján az arány-módszert alkalmazva a trendkövető forgatókönyv szerint 2020-ra a 2001. évi 2754 fős újhartyáni lakosságszám a fiatal változat szerint 2619 főre, az alapváltozat szerint 2664, az idős változat szerint, pedig 2692 főre fog csökkenni⁶. Ha összevetjük ezt a népességszám előrebecslés eddigi forgatókönyvi eredményeivel, akkor a pesszimista és a kiegyensúlyozott scenárió közötti eredményeket láthatunk, az utóbbi változataihoz jóval közelebbi értékekkel (*1. táblázat*).

3.3. Változások a népesedést meghatározó migrációs tényező terén

Az előzőekkel szemben, a pesszimista és a kiegyensúlyozott forgatókönyvekkel ellentétben, egy alapvetően optimista forgatókönyv különböző változatai szerint a nehezen tervezhető

⁶ Megemlítendő, hogy a módszer alapváltozata a 2001-es népszámlálási adatok alapján 2005-re 2725 főt becsült előre Újhartyán népességére, amely a 'valóságos' 2723-hoz igen közel áll (utóbbi adat természetesen szintén a KSH más módszertani továbbvezetésének eredménye).

vándorlási egyenleg becslését különböző mértékben szükséges pozitív irányba korrigálni. Amellett, hogy a természetes szaporodás tényezői nagyjából a realista-idealista fejlődésmenet által elvártak szerint alakulnak. Ezzel kapcsolatosan a kedvező, a fenntartható, illetve az erőteljes népességnövekedés becslése, illetve feltételeinek meghatározása emelendő ki.

A forgatókönyv egyes változataihoz tartozó többletnépesség olyan pozitív vándorlási egyenlegből származik, amely a beköltözéseket mindenek előtt kiemelten kezelő és támogató, egységes, elemeiben egymásra épülő település-, illetve gazdaságfejlesztési stratégia révén valósul meg. Ezek programelemeinek (pl. operatív településfejlesztés) társadalmi komponensei is kiemeltek kell, hogy legyenek. Emellett a többletnépesség eredete tekintetében feltételezni szükséges a budapesti szuburbanizációs folyamat hosszabb távú fennmaradását, illetve szükséges annak változó intenzitásával és módosuló területi kiterjedésével kalkulálni.

E tekintetben a következő főbb tényezőket szükséges számba venni:

- ✓ Az állandó jelleggel Budapestről kiköltözők száma – 1980 óta több mint háromszorosára növe – elérheti akár az évi 35 ezer főt is, és további mintegy 25 ezer főt érinthet az ideiglenes jellegű kivándorlás.
- ✓ Budapest környékének széles skálájú vonzereje nem csak a budapestieket vonzza a térségbe, hanem az ország távolabbi vidékeiről is számosan érkeznek a közeli Budapest lehetőségeinek szélesebb értelmű kiaknázása céljából.
- ✓ Az eddigi vizsgálatok eredményei alapján úgy tűnik, hogy a szuburbanizációnak, területi-társadalmi összefüggésben két fő oka van:
 - A magasabb jövedelmű rétegek nagyobb lakásba, kertes házba igyekeznek a nyugalom, a csend és a biztonságigény növekedése stb. miatt. Ez a kiköltözés a városhoz közelebbi településekre irányul, ahol minőségi cserére, nyugalmas és tiszta környezetre sokkal inkább és olcsóbban van lehetőség (mint pl. ugyanazt a családi házat megkapni Budapest kertes negyedeiben);
 - Az alacsonyabb jövedelműek a magas városi lakásfenntartási és megélhetési költségek miatt, kényszer szülte költözésekkel a kissé távolabbi településekre tartanak.
 - A két különböző státuszú népesség területileg eltérő helyen fekvő (frekvenciált – kevésbé frekvenciált) falvakba áramlik, illetve ez egy falun belül bizonyos utcák, negyedek elkülönülésében is megjelenik.

- ✓ A vándorlási egyenleg a nyugati és északnyugati agglomerációban a legmagasabb, ahol 30-60%-kal, vagy ennél is többel nőtt az egyes települések lélekszáma 1990 óta (pl. Telki, Nagykovácsi, Csobánka). A terjeszkedés irányainak következő erőteljes zónája Solymár, Veresegyház, Erdőkertes, Leányfalu, Sződliget és Tököl irányába mutat (több mint 20%-os népességbővülés), de 15%-ot meghaladja a népességnövekedés a harmadik zónában is: Kisoroszi, Piliscsaba, Páty, Tárnok, Budaörs, Diósd, Majosháza, Szigathalom.
- ✓ Ezzel szemben Pest megye határai mentén fogy a kistérségek népessége (pl. Aszód és Szob térsége), vagy stagnál (pl. Abony-Cegléd-Nagykőrös térsége), így az agglomeráció és a perifériák között szakadék tátong vándorlási egyenleg tekintetében.
- ✓ A fenti két zóna közti térben elhelyezkedő településekre a szuburbanizáció hatóköre már csak korlátozottan terjed ki. A szakirodalmak szerint általánosságban ide inkább a nyugdíjasok és a 'kisegzisztenciák' költöznek, mely által e települések népessége nem fogy, hanem stagnáló jellegű: pl. Monor és Nagykáta kistérségei, valamint Vác és Szentendre kistérségeinek távolabbi települései, vagy a Csepel-sziget települései. Ebbe a zónába tartozik Dabas és körzete is.
- ✓ A migrációs folyamatokat tekintve a férfiak aktivitása általában magasabb, mint a nőké: ez Budapest esetében is kimutatható, átlagosan mintegy 20%-kal több férfi, mint nő költözik ki évente a fővárosból. Budapestről arányaiban leginkább a 30-49 éves középkorosztály tagjai (a kiköltözők átlagosan 35%-a), illetve gyermekeik (0-14 évesek: 25%), valamint a 60 év felettiak (18%) költöznek ki.

3.4. Optimista népesedési forgatókönyvek és azok társadalmi-gazdasági feltételei

Az újhartyáni népesedés optimista forgatókönyvének minimalista változata kettős feltételezést alkalmaz. Egyrészt azt feltételezi a vándorlási egyenleg terén, hogy a megváltozó külső és helyi feltételek miatt az e téren korábban jelzett elmaradt becsült népességtöbblet az elkövetkező 15 évben valóban megjelenik a településen. Másrészt, hogy a népességnövekedés eléri az elmúlt 15 év Pest megyei települési átlagát. Az első értelmezéshez tartozó többlet-népességszám nagyjából 1100 főre tehető 2020-ig átlagosan, amely mintegy 3820 fős újhartyáni népességet jelentene, míg a második szerint 3290 főre emelkedne a népességszám. A minimalista verzió ennek 3560 fős átlagával számol (*1. táblázat*).

A tapasztalatok és a szuburbanizáció hatásaival foglalkozó szakirodalmak szerint is ekkora többletnépesség több év során elnyújtott helyi társadalmi integrációja mérsékelt és kezelhető konfliktusokkal, vállalható fejlesztések révén reálisan kielégíthető többletigényekkel

jelentkezik a közösség számára. Az évi 70-90 fős vándorlási többlet mintegy 25-30 újonnan kialakított – vagy meglévő és eladó – telket, illetve lakást (és az első esetben ahhoz tartozó többlet-infrastrukturális fejlesztést) feltételez (ezzel szemben 2000 és 2005 között évi átlagban 6-7 új lakás épült). A területi elkülönülés révén megvalósuló lakóterület fejlesztés mérsékelt területi és társadalmi feszültségekkel jár (ennek kifejtése a fenntartható változat feltételeinek és hatásainak részletesebb bemutatásánál szerepel).

A népességnövekedés fenntartható változatának alapfeltételezése szerint hasonlóan alakul a vándorlási többlet Újhartyánban is, mint amekkora népességtöbbletet 2005-ig az ilyen téren legaktívabb agglomerációs, illetve Pest megyei települések befogadtak 1990-es népességszámuk függvényében⁷. Ez az arány 88%-osra tehető, amely Újhartyán esetében 2400 fős népességnövekedést feltételez, azaz 2020-ban 5100 fővel számol (*1. táblázat*). Ez a népességnövekedés egyfajta felső mennyiségi korlátot is jelent ebben az időintervallumban, mivel az ezt meghaladó további növekedés már felveti a területi és társadalmi-gazdasági integrációval kapcsolatos problémákat, és a helyi társadalom egyensúlyának megbomlásához, a társadalomszerkezet közép- és hosszú távú átalakulásához, jelentősebb öslakos-beköltöző konfliktusokhoz vezethet. A hosszabb távú fenntarthatóságot ebben az esetben több tényező együttállása, fejlesztési lehetősége is biztosítja. Ugyanakkor a fenntartható pálya annál kedvezőbbé válik, minél inkább, de a szimmetrikus egyenlőséget megtartva, eltávolodik a valóságos növekedés a biztonsági sávszélektől. Ez biztosítja a növekedésben rejlő társadalmi-gazdasági hatások optimalizálását is. Ennek értéke 3600-4000 fő közé becsülhető 2020-ban.

A maximalista változat értelmében az igen dinamikus népességnövekedést offenzív társasházi lakóterület fejlesztés generálta masszív vándorlási többlet adja, melynek mértéke eléri az elmúlt tizenöt évben legdinamikusabban növekvő 5-6 agglomerációs település szintjét. E révén 2020-ig mintegy 100 új háztartás létesülne évente a településen, mely szerint a népességszám 6650 fő környékén tetőzne (*1. táblázat*). Ennek során a helyi társadalom jelentős mértékű átalakuláson megy keresztül, a lakosságon többségbe kerülnek a 2005 utáni újonnan beköltözöttek, amely drasztikusan átrajzolná a korszerkezetet, a természetes szaporodást és növekedést, valamint a társadalomszerkezet egyéb jellemzőit (pl. jövedelmi helyzet, iskolázottság, mobilitás, foglalkoztatás, stb.), kiemelten is a sváb eredettel kapcsolatos helyi sajátosságokat. Ugyanakkor társadalmi-gazdasági hatásai a falu infrastruktúrájában, közszolgáltatásaiban és ellátásában, településszerkezetében és -képében,

⁷ A 186 pest megyei település felső decilisének átlaga az 1990-2005 közti népességnövekedés 1990-es népességszámhoz viszonyított aránya alapján.

településpolitikájában, közlekedési és közbiztonsági helyzetében, vállalkozói aktivitásában és civil szervezettségében is alapvető változásokat jelentene.

A továbbiakban a népesség-előreszámítás fenntartható változatának meghatározó feltételei és hatásai kerülnek bemutatásra, kitekintéssel a minimalista és maximalista változatokra.

3.5. A fenntartható népességnövekedés feltételei és várható társadalmi-gazdasági hatásai

A népesség-előreszámítás optimista forgatókönyve fenntartható változatának feltételei és társadalmi-gazdasági hatásai körvonalazzák a minimalista és a maximalista változatok hasonló kereteit is, melyek alsó, illetve felső határként utalásszerűen kerülnek megfogalmazásra.

A fenntartható népességnövekedés feltételei közül kiemelendő a vándorlási többlet hosszabb távú biztosítása, melynek alapját a sikeres lakóterületi – és a hozzá tartozó környezeti – fejlesztés, valamint a Budapestről történő kiköltözések intenzitásának változatlansága (esetleges csökkenése, de nem múltó volta), illetve területi szempontú kiterjedése teremti meg. Mindez biztosíthatja a sikeres lakóterületi fejlesztéstől számított 160-180 fős éves szintű népességnövekedést, ugyanakkor biztonságosan 120-140 főre tehető ez. Előzőnél többet azonban már a szélesebb keretfeltételek sem tesznek reálissá, ugyanis az oly mérvű éves növekedést feltételezne, amely sokkal jobb adottságú agglomerációs települések offenzív lakóterületi fejlesztései révén, tapasztalatai nyomán sem valósult, valósulhatott meg. A fejlesztés 2010 után történő megvalósulása azonban inkább a minimalista változat 2020-as népességszámát eredményezheti reálisan. Az előregedés és ezzel összefüggésben a lakások felszabadulása, illetve a foghíjak beépülése a jelenlegi településten belül a becsült éves növekedés mintegy 20%-át lehet képes befogadni hosszabb távon.

Feltételként olyan további tényezők fogalmazhatók meg, amelyek egyben a népességnövekedés és -megtartás hosszabb távú fenntarthatóságának garanciáit is jelentik, ugyanakkor megvalósításuk szükségessége levezethető a várható társadalmi-gazdasági hatásokból, azok következményeként értelmezhető. A népességnövekedés fenntarthatóságához hozzájárul például a helyi infrastruktúrák és közszolgáltatások új népességszámhoz tartozó bővítési lehetősége, a beköltözők felnövekvő gyermekei meghatározó részének helyi óvodai és általános iskolai elhelyezhetősége és minőségi nevelésének biztosíthatósága. Továbbá a fiatalok kiváló közép- és felsőfokú tanulással, szak- és továbbképzéssel (Budapest, Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd, Dabas, Ócsa, Örkény) és munkavállalással kapcsolatos választási és ingázási lehetőségei.

A több irányban is kiváló ingázási lehetőségeken túl, az utóbbit támogatja a helyi ipari park további két ütemben négyszeresre történő bővítési terve és a várható új betelepülésekhez kapcsolódó jelentős munkaerőigény, valamint a már letelepedett 8 nemzetközi cég fejlesztéseinek jelenleg ismert mintegy 200 fős munkaerőigénye. A mintegy 500 fős ipari parki foglalkoztatott közül mintegy 360 fő a bejáró, zömében a környékről, de többen Kecskemétről és az ország távolabbi városaiból is ingáznak. Számukra rövidtávon egy szálló kialakításának lehetőségét érdemes részletesebben megvizsgálni egy igényfelmérés tudatában, figyelemmel arra, hogy közép- és hosszabb távon a helyi letelepedést is serkentheti az ilyen irányú beavatkozás. Ráadásul az ingázók, illetve az esetleges szállóban megszállók, valamint fluktuációjuk a népességnövekedés ilyen irányú lehetőségét emeli. Főként abban az esetben, ha az operatív településfejlesztés helyi logisztikai bázis kialakításával, valamint igényeik helyi kielégítési megoldásainak fejlesztésével, kiterjesztésével is számol.

Mindezt a népesség megtartáshoz szükséges egyéb tényezők folytonosan javuló hozzáférhetősége, valamint a különböző kapacitás-bővülések és ellátási színvonal-emelkedések is támogatják kulturális, művelődési (modern kultúrház nagy rendezvényteremmel), sport (kültéri fejlesztés alatt, beltéri modern, közeli komplexek, pl. Hernádon), szórakozási (térégi szinten elterjedt hagyományőrző és egyéb rendezvények), egészségügyi-szociális (pl. egészségház), szabadidős (5 rendben tartott közpark, 2 játszótér, részben fejlesztés alatt, illetve fejlesztendő, horgász-tó és rekreációs terület megvalósítás alatt), turisztikai-vendéglátási (kistérségi kerékpárút, közeli termálfejlesztések, pihenőturizmus lehetőségei, 3 helyi panzió, a környék legjobb étterme), településközi együttműködési, stb. téren a helyi megkérdezettek szerint.

A fenntarthatóságot támogatja az is, hogy hagyomány a településen a családok különböző generációinak településen belüli együttélése, mely során az idősebbek segítik a fiatalabbakat helyi ingatlanok megszerzésében, felújításában, elősegítve a helyi letelepedést. Mindezek olyan vonzó tényezők, amelyek a beköltöző, majd idősödő korosztályok későbbi visszaköltözésének mérséklésében is kiemelten fontos szerepet kapnak. További tényező, hatás, illetve lehetőség, hogy a települési és környezeti állapotok egyensúlya magasabb szinten is biztosítható, de várható a hagyományosan erős helyi civil szervezethez fokozódása, amely erősíti a társadalmi kohéziót.

Települési szemszögből nem elhanyagolható szempont, illetve hatás a népességnövekedés fenntarthatósága terén a személyes kapcsolatok fennmaradása és megőrizhetősége a megnövekvő népességszám és zsúfoltság esetén is. A gazdasági önfenntartás lehetőségei

feltételezhetően javulnak (helyben maradó adók), a közszolgáltatásokkal kapcsolatos igényszint növekszik, amely az adminisztratív, illetve körzetesítéssel kapcsolatos lehetséges intézkedések ellen hat. Mindemellett olyan friss szellemi tőke beáramlása is várható, amely hosszabb távon önmagában is jelentős megtartó erőként vehető figyelembe.

Ugyanakkor olyan társadalmi-gazdasági hatások is várhatók, amelyek a jelenleg meglévő kedvező adottságokban negatív tendenciaként jelenhetnek meg, és kezelésük kiemelt figyelmet érdemel. A megkérdezettek szerint a lakosság 80-90%-a jelenleg is sváb gyökerekkel rendelkező magyar⁸, és etnikumok gyakorlatilag nem élnek a településen. Az eddigi beköltözők általában magasan kvalifikáltak, könnyen alkalmazkodó, aktív, hasonló kultúráltsággal rendelkező, a helyi – ki nem mondott – elvárásoknak megfelelő személyiségek voltak, akik integrációja – elenyésző kivétellel – zökkenőmentesen lezajlott az elmúlt években a megkérdezettek szerint. Mindez a beköltözők nagyságrendiségének megváltozása miatt jelentősebb mértékben módosulhat annak ellenére is, hogy a lakóterület fejlesztés célcsoportja elvileg a lehető legmesszemenőbbig támogatja az előzőeket (életmódváltásra készülő/kényszerülő, családi házas beépítést választó, kisvárosias életmódot kereső, gyermekes, a szélesebb értelmű középosztályhoz tartozó családok). Ugyanakkor a helyiekre települési közösségi szinten jellemző befogadó-készség, a sváb és paraszt-polgári szocializációból származó hasonló értékrend, precizitás, zárt közösségi létforma, gondosság, tisztaság, hagyományörzés és -tisztelet, rendezettség sérülhet, melynek megtartása fokozott erőfeszítéseket igényel. Hiányában ezek lassú feloldódása várható hosszabb távon, illetve a beköltözők ettől való jelentősebb eltérése önmagában akadály lehet az integrációnak, mivel a területi és társadalmi különállás feloldása gátolttá, késleltetetté válhat.

A népességszám-fokozódás magával hozza a zsúfoltság növekedését részben a közterületeken, közutakon, részben a szolgáltató helyeken, intézményekben. Ennek fizikai kezelése számos racionalizálási, bővítési, technikai jellegű beavatkozást igényel, ugyanakkor nem fizikai vonatkozásai is számottevők, amelyek szintén közösségi szintű megoldást, pl. az együttélési szabályok módosítását, esetleges kibővítését igénylik. Fokozódó konfliktusok az ügyintézés, a településirányítás, a területhasználat, a közbiztonság, a gazdasági élet és a közszolgáltatások terén is várhatók.

⁸ Hivatalosan 400 fő vallja magát svábnak; 2006-ban a kisebbségi választásokon a névjegyzékbe 186 vetették fel magukat.

4. Következtetések

Jelentősebb népességfejlődés Újhartyánban nem várható, ha a település nem kezdeményezi és támogatja új lakónépesség betelepítését, ugyanis a demográfiai tényezők önmagukban nem biztosítják a fejlődéshez szükséges létszámnövekedést, továbbá a népességszám stagnálása, illetve csökkenése a társadalmi-gazdasági fejlődést is visszafogó tényezővé válhat.

A lakónépesség alakulásában alapvetően két tényezőcsoport játszik meghatározó szerepet: a természetes szaporodás, népmozgalom tényezői, illetve a nem demográfiai tényezők (gazdasági fejlődés, természetföldrajzi tényezők, lakásépítés, stb.). A demográfiai tényezőkről elmondható, hogy az élveszületések aránya középtávon várhatóan nem fog növekedni (esetleg átmeneti jelleggel, alapvetően a baby boom idején születettek gyermekeinek jelenbe kitolódott gyermekvállalása miatt). A halálozások száma és aránya várhatóan sem pozitív, sem negatív irányba nem változik jelentősen, azaz magas szinten stabilizálódik.

Az eddigi folyamatok tapasztalatai alapján a vándorlási egyenleg jelentősebb javulása sem várható tudatos letelepedés-ösztönzés nélkül. Vándorlási többlet kialakulása, az azt befolyásoló nem demográfiai tényezők további alakulásának függvénye. Ennek kiemelkedők a feltételei a helyi gazdaság dinamizmusa és foglalkoztatásának várható növekedése, a népességmegtartás és az elérhetőség kedvező helyi körülményei, a budapesti szuburbanizáció várható irányváltása és területi kiterjedése, valamint a tervezett lakóterületi fejlesztések miatt.

Újhartyán népességszáma alakulásában döntően a lakosság vándorlása okozta korábban is a lényegesebb változásokat, amely a közelmúltra fokozottan igaz. Ennek becslése jelen társadalmi-gazdasági körülmények között még rövid időtávra is igen nehéz feladat. Abban ugyanakkor minden pesszimistától eltérő előreszámítás megegyezik, hogy a település népességszáma 2020-ig növekedni fog, csak annak mértékében vannak eltérések. Az 1. táblázat összefoglalóan tartalmazza a különböző forgatókönyvek, eltérő feltételezések és módszerek által várható népességszámot, azok valószínűségének megadásával.

1. táblázat A népesség-előreszámítások és azok eredményeinek főbb jellemezői és valószínűségük

Forgatókönyv	Változat	Feltételezések	Módszertan	Várható népességszám 2020-ban	Valószínűség a népesedési folyamatok változatlansága mellett	Valószínűség koherens lakóterület és településfejlesztés mellett
Pesszimista	Pesszimista	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stagnáló halálozási arány ✓ csökkenő születésszám ✓ fokozódó elvándorlás 	Lineáris regresszió	1580	*	*
Trendkövető	Fiatals	<ul style="list-style-type: none"> ✓ magas termékenység ✓ alacsony élettartam ✓ magas vándorlási többlet 	Kohorsz-komponens és arány-módszer	2620	**	*
	Alap	<ul style="list-style-type: none"> ✓ közepes termékenység ✓ közepes élettartam ✓ közepes vándorlási többlet 	Kohorsz-komponens és arány-módszer	2660	***	*
	Idős	<ul style="list-style-type: none"> ✓ alacsony termékenység ✓ magas élettartam ✓ alacsony vándorlási többlet 	Kohorsz-komponens és arány-módszer	2690	***	*
Kiegyensúlyozot t	Realista	<ul style="list-style-type: none"> ✓ enyhén emelkedő természetes fogyás ✓ alacsony vándorlási többlet 	Lineáris regresszió	2760	*****	*
	Idealista	<ul style="list-style-type: none"> ✓ enyhén emelkedő természetes fogyás ✓ közepes vándorlási többlet 	Lineáris regresszió	2880	****	**
Optimista	Minimalista	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stagnáló természetes fogyás ✓ magas vándorlási többlet 	Lineáris regresszió és arány-módszer	3560	*	*****
	Fenntartható	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stagnáló természetes fogyás ✓ dinamikus vándorlási többlet 	Lineáris regresszió és arány-módszer	5120	*	****
	Maximalista	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stagnáló természetes fogyás ✓ erőteljes vándorlási többlet 	Lineáris regresszió és arány-módszer	6650	*	**

Forrás: saját szerkesztés

A népesedést befolyásoló egyéb tényezők változatlansága mellett, a vándorlási többlet kialakulásánál jelzett fenti feltételek megvalósulása, kialakítja a népességnövekedés fenntartható körülményeit. Az ehhez tartozó 2020-as mintegy 5100 fős népességszám helyi integrációja mérsékelt, kezelhető területi és társadalmi-gazdasági konfliktusok árán valósítható meg, melyhez a lakóterületi fejlesztést és annak megvalósítási feltételeit, hatásainak kezelését szem előtt tartó koherens település- és gazdaságpolitika konzekvens és feszített tempójú végrehajtása szükséges.

A helyben meglévő külső és belső társadalmi-gazdasági adottságokból, valamint az ebből adódó lehetőségekből azonban sokkal *realisabbnak tűnik egy mérsékeltebb dinamikájú népességnövekedés 2020-ig*. Eszerint, a mintegy *alsó határon 3600 fős és felső határon 4000 fős* 2020-as új népességszámhoz tartozó növekedési pálya – népességszámbeli, illetve az időzítésből fakadó – felső íve sem közelíti meg a fenntarthatóság felső határát. Az éves átlagban mintegy 35-40-re tervezhető új lakásegységhez, illetve háztartáshoz 120-140 fős vándorlási többlet csatlakozik, amely a megvalósítás kezdeti éveiben ennél akár 40%-al is magasabban érné el a csúcst, majd fokozatosan enyhülne. A nagyjából 1300 fős népességtöbbletből származó integrációs lehetőségek kedvezőbben alakulnak, továbbá a fejlődési pálya is biztonságosabbá, oldottabbá, átjárhatóbb határokkal rendelkezővé válik, valamint a csatlakozó fejlesztések jobban tervezhetők és kivitelezhetők lesznek.

Annál inkább várható a természetes demográfiai folyamatok rövid- és középtávú javulása, valamint a fenntarthatóság hosszabb távon történő biztosíthatósága, minél célzatosabb folyamatok segítségével próbálja az operatív településfejlesztés alakítani a beköltözők társadalmi szerkezetét. Ez leginkább a gyermekvállalási kor környékén lévő korosztályok meglévő helyi korszerkezetbe történő csatlakozásából eredhet, azaz a beköltözők között a 20-40 évesek magasabb arányát kívánja meg. A budapesti kiköltözők közül, a helyi realitások figyelembe vételével, a fiatal aktív korú foglalkoztatott alsó-, közép- és felsőközép, valamint felsőbb jövedelmi rétegek területi orientálása tűnik célszerűnek. E rétegek beköltözését elsősorban a jó elérhetőség, illetve a közeli centrumok jó megközelíthetősége (közte a közösségi közlekedés lehetőségei is), a falusi-kisvárosi idill és nyugalom, a kedvező lakóhelyi és környezeti adottságok és állapotok, az ingatlanárak és az ingatlanszerzés megkönnyített lehetőségei, valamint a befogadó és aktív helyi közösség támogatja, Budapest és más nagyvárosok környező településeinek hasonló tapasztalatai alapján. Másodsorban nem elhanyagolható szempontok ugyanakkor a helyi foglalkoztatás lehetőségei, a fejlett helyi infrastruktúrák, valamint közösségi és magánszolgáltatások (kiemelten az oktatás-nevelés és

az egészségügy), a megtartó jellegű és előremutató közösség, a kedvezőbb életviteli lehetőségek (pl. szolgáltatási díjak, megélhetési költségek), a szabadidő eltöltésének kulturált lehetőségei (pl. sport, turizmus, közterületek), a gazdasági tevékenységeket támogató helyi ösztönzők, továbbá az ügyintézés rugalmassága. Ezek zöme jellemző Újhartyánra, vannak azonban olyan elemek is, amelyek javítása további közösségi erőfeszítéseket igényel (pl. ösztönzők, egyes szolgáltatások, szabadidős lehetőségek, kisközponti lehetőségek, integrált fejlesztések, stb.).

A beköltözések növekedése generálta, a társadalmi-gazdasági élet széles körére kiterjedő konfliktushelyzetek és az infrastrukturális, szolgáltatási és egyéb jellegű többletigények feltételezik a helyi közösség tágran értelmezett együttélési szabályainak és elvárásainak módosulását is. Ugyanakkor az újonnan érkezők számára is egyértelművé érdemes tenni a helyi adottságokból származtatható esetleges többletkívánalmakat. Mindezek biztosíthatják a fenntarthatóság keretein belül maradó népességnövekedés zökkenőmentes területi és társadalmi-gazdasági integrációját.

5. Mellékletek

1. számú melléklet: A várható népességszám, a nemek, a korcsoportok és a főbb demográfiai mutatók

Magyarországon, 2020. I. 1-én

Korcsoport (jan. 1.)	Férfi	Nő	Együtt	1000 nő / férfi
0-4	250 689	235 939	486 628	941
5-9	259 528	243 835	503 363	940
10-14	259 556	243 883	503 439	940
15-19	255 239	241 308	496 547	945
20-24	265 496	253 479	518 975	955
25-29	314 926	303 761	618 687	965
30-34	332 918	322 202	655 120	968
35-39	356 699	345 053	701 752	967
40-44	427 819	415 393	843 212	971
45-49	366 842	366 337	733 179	999
50-54	314 242	326 593	640 835	1 039
55-59	264 169	295 885	560 054	1 120
60-64	291 768	354 176	645 944	1 214
65-69	279 275	367 920	647 195	1 317
70-74	196 476	287 969	484 445	1 466
75-79	138 964	237 479	376 443	1 709
80-84	77 869	163 308	241 177	2 097
85-89	41 249	97 199	138 448	2 356
90-94	15 109	40 099	55 208	2 654
95+	4 130	11 255	15 385	2 725
Összesen	4 712 963	5 153 073	9 866 036	1 093
0-19 éves	1 025 012	964 965	1 989 977	941
20-64 éves	2 934 879	2 982 879	5 917 758	1 016
65-x éves	753 072	1 205 229	1 958 301	1 600
Százalék				
0-19 éves	21,7	18,7	20,2	
20-64 éves	62,3	57,9	60,0	
65-x éves	16,0	23,4	19,8	
Népmozgalom (év folyamán)				
Élveszületés			95 270	
Halálozás			126 590	
Természetes szaporodás			-31 320	
Vándorlási egyenleg			12 000	
Népességváltozás			-19 320	
Teljes termékenység		1,574		
Várható élettartam	73,5	80,3	76,8	

Forrás: KSH Népességtudományi Kutató Intézet, Előreszámítási Adatbázis, 2003.

2. számú melléklet: A természetes szaporodás várható alakulása 2050-ig Magyarországon, különböző előreszámítási módszerek alapján

Naptári év	Idős változat	Alapváltozat	Európa változat
2001	-35 136	-35 136	-35 136
2002	-36 029	-36 029	-36 029
2003	-34 350	-33 767	-32 439
2004	-32 699	-31 592	-29 015
2005	-31 497	-29 907	-26 174
2006	-30 618	-28 605	-23 799
2007	-29 950	-27 608	-21 758
2008	-29 397	-26 798	-19 982
2009	-28 943	-26 146	-18 401
2010	-28 536	-25 625	-17 002
2011	-28 429	-25 464	-16 008
2012	-28 391	-25 429	-15 184
2013	-28 478	-25 560	-14 564
2014	-28 661	-25 834	-14 119
2015	-28 960	-26 269	-13 887
2016	-29 413	-26 896	-13 853
2017	-30 022	-27 711	-14 016
2018	-30 804	-28 717	-14 379
2019	-31 773	-29 936	-14 957
2020	-32 904	-31 320	-15 705
2025	-39 748	-40 184	-21 363
2030	-47 034	-48 410	-26 764
2035	-54 360	-53 512	-30 474
2040	-61 300	-56 031	-33 899
2045	-66 559	-56 512	-36 872
2050	-70 993	-57 520	-40 342

Forrás: KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Előreszámítási Adatbázis, 2003.

3. számú melléklet: A tényleges szaporodás várható alakulása 2050-ig Magyarországon, különböző előreszámítási módszerek alapján

Naptári év	Idős változat	Alapváltozat	Európa változat
2001	-25 445	-25 445	-25 445
2002	-32 491	-32 491	-32 491
2003	-30 658	-27 408	-27 414
2004	-28 853	-22 413	-22 502
2005	-27 497	-17 907	-18 174
2006	-26 618	-16 605	-15 799
2007	-25 950	-15 608	-13 758
2008	-25 397	-14 798	-11 982
2009	-24 943	-14 146	-10 401
2010	-24 536	-13 625	-9 002
2011	-24 429	-13 464	-8 008
2012	-24 391	-13 429	-7 184
2013	-24 478	-13 560	-6 564
2014	-24 661	-13 834	-6 119
2015	-24 960	-14 269	-5 887
2016	-25 413	-14 896	-4 387
2017	-26 022	-15 711	-3 082
2018	-26 804	-16 717	-1 979
2019	-27 773	-17 936	-1 091
2020	-28 904	-19 320	-371
2025	-35 748	-28 184	1 303
2030	-43 034	-36 410	3 236
2035	-50 360	-41 512	-474
2040	-57 300	-44 031	-3 899
2045	-62 559	-44 512	-6 872
2050	-66 993	-45 520	-10 342

*Forrás: KSH
Népességtudományi
Kutató Intézet,
Előreszámítási
Adatbázis, 2003.*

4. számú melléklet: Az átlagos gyermekszám várható alakulása 2050-ig Magyarországon, különböző előreszámítási módszerek alapján.

Naptári év	Idős változat	Alapváltozat	Európa változat
2001	1,309	1,309	1,309
2002	1,300	1,300	1,300
2003	1,288	1,313	1,313
2004	1,278	1,328	1,328
2005	1,271	1,343	1,343
2006	1,266	1,359	1,359
2007	1,264	1,375	1,375
2008	1,263	1,392	1,392
2009	1,264	1,410	1,410
2010	1,266	1,427	1,427
2011	1,269	1,444	1,444
2012	1,273	1,462	1,462
2013	1,277	1,478	1,478
2014	1,281	1,495	1,495
2015	1,286	1,510	1,510
2016	1,290	1,525	1,525
2017	1,294	1,539	1,539
2018	1,297	1,552	1,552
2019	1,299	1,564	1,564
2020	1,300	1,574	1,574
2025	1,300	1,600	1,600
2030	1,300	1,600	1,600
2035	1,300	1,600	1,600
2040	1,300	1,600	1,600
2045	1,300	1,600	1,600
2050	1,300	1,600	1,600

Forrás: KSH Népszégtudományi Kutató Intézet, Előreszámítási Adatbázis, 2003.

5. számú melléklet: A 0-19 évesek arányának várható alakulása 2050-ig Magyarországon, különböző előreszámítási módszerek alapján (%)

Naptári év	Idős változat	Alapváltozat	Európa változat
2001	23,1	23,1	23,1
2002	22,8	22,8	22,8
2003	22,5	22,5	22,5
2004	22,2	22,2	22,2
2005	21,9	22,0	22,0
2006	21,6	21,7	21,7
2007	21,3	21,5	21,4
2008	21,0	21,3	21,2
2009	20,7	21,1	21,0
2010	20,5	20,9	20,8
2011	20,1	20,7	20,6
2012	19,8	20,5	20,4
2013	19,5	20,3	20,2
2014	19,3	20,2	20,1
2015	19,0	20,1	19,9
2016	18,8	20,0	19,8
2017	18,6	20,0	19,8
2018	18,5	20,1	19,8
2019	18,4	20,1	19,8
2020	18,3	20,2	19,9
2025	17,4	20,2	19,7
2030	16,5	19,8	19,2
2035	15,6	19,3	18,5
2040	14,8	18,8	18,0
2045	14,2	18,7	17,8
2050	13,8	18,7	17,8

Forrás: KSH Népszégtudományi Kutató Intézet, Előreszámítási Adatbázis, 2003.

6. számú melléklet: A 20-64 évesek arányának várható alakulása 2050-ig Magyarországon, különböző előreszámítási módszerek alapján (%)

Naptári év	Idős változat	Alapváltozat	Európa változat
2001	61,7	61,7	61,7
2002	62,0	62,0	62,0
2003	62,2	62,2	62,2
2004	62,3	62,3	62,3
2005	62,4	62,4	62,4
2006	62,5	62,5	62,5
2007	62,6	62,6	62,5
2008	62,6	62,5	62,5
2009	62,7	62,5	62,5
2010	62,6	62,5	62,4
2011	62,8	62,5	62,4
2012	62,9	62,6	62,5
2013	62,8	62,5	62,3
2014	62,7	62,3	62,1
2015	62,5	62,1	61,8
2016	62,2	61,8	61,5
2017	62,0	61,5	61,1
2018	61,7	61,1	60,7
2019	61,2	60,6	60,2
2020	60,6	60,0	59,5
2025	59,2	58,6	57,8
2030	59,0	58,7	57,6
2035	58,2	58,5	57,0
2040	56,4	57,6	55,8
2045	53,3	55,5	53,4
2050	51,5	54,5	52,3

Forrás: KSH Népszégtudományi Kutató Intézet, Előreszámítási Adatbázis, 2003.

7. számú melléklet: A természetes szaporodás várható alakulása 2050-ig Magyarországon, különböző előreszámítási módszerek alapján (%)

Naptári év	Idős változat	Alapváltozat	Európa változat
2001	15,1	15,1	15,1
2002	15,3	15,3	15,3
2003	15,4	15,4	15,4
2004	15,5	15,5	15,5
2005	15,7	15,6	15,6
2006	15,9	15,8	15,9
2007	16,1	16,0	16,0
2008	16,3	16,2	16,3
2009	16,6	16,4	16,5
2010	16,9	16,6	16,8
2011	17,1	16,8	17,0
2012	17,3	16,9	17,1
2013	17,6	17,2	17,5
2014	18,0	17,5	17,8
2015	18,4	17,8	18,2
2016	18,9	18,2	18,7
2017	19,4	18,5	19,1
2018	19,8	18,8	19,5
2019	20,4	19,3	20,0
2020	21,1	19,8	20,7
2025	23,4	21,3	22,5
2030	24,5	21,5	23,3
2035	26,3	22,2	24,4
2040	28,8	23,6	26,2
2045	32,4	25,9	28,8
2050	34,7	26,8	30,0

Forrás: KSH Népszégtudományi Kutató Intézet, Előreszámítási Adatbázis, 2003.

6. Felhasznált irodalom

- Bajmóczy P. (2002) A szuburbanizációt kiváltó okok a vidéki Magyarországon. In: Abonyiné Palotás J. – Becsei J. – Kovács Cs. (szerk.) A magyar társadalomföldrajzi kutatás gondolatvilága. Ipszilon Kiadó és Pedagógiai Szolgáltató Kft, Szeged. pp. 247-257.
- Beluszky P. (1999) Magyarország településföldrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 584. p.
- Daróczi E. (2001) A népesedés kérdései a demográfus szempontjából. In: Gönczö Sándorné (szerk.): Népesedési kérdéseink egyházi szemmel: A Magyar Református Presbiteri Szövetség 9. Nemzetközi Konferenciájának előadásai és állásfoglalásai. Debrecen, 2000. június 26-29. Budapest, Magyar Református Presbiteri Szövetség. pp. 59–78.
- Daróczi E. (1999) Ki a fővárosból – Változások Budapest és az ország vándorforgalmában. In: Barta Gy. – Beluszky P. (szerk.): Társadalmi-gazdasági átalakulás a budapesti agglomerációban. Budapest, Regionális Kutatási Alapítvány. pp. 69-90.
- Dövényi Z. – Kovács Z. (1999) A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén. Földrajzi Értesítő. 1-2. pp. 33-58.
- Izsák É. (1999) A települési sorrend megváltozása a szuburbanizációs index alapján a budapesti agglomerációban. Földrajzi Értesítő. 1-2. pp. 83-98.
- Klinger (1999, szerk.) Demográfia. Bp. 376. o.
- Kovács K. (1999) A szuburbanizációs folyamatok a fővárosban és a budapesti agglomerációban. In: Barta Gy.– Beluszky P. (szerk.) Társadalmi-gazdasági átalakulás a budapesti agglomerációban. Regionális Kutatási Alapítvány, Budapest. pp. 91-114.
- Kovács Z. (szerk., 1999) A szuburbanizáció jellemzői a Budapesti agglomerációban. Földrajzi Értesítő. 1-2. pp. 93-126.
- L. Rédei M. (2001) Demográfia. 155. o.
- Hablicsek L. (2003) A magyarországi népesség jövője nemzetközi összehasonlításban. In: Spéder Zsolt (szerk.): Család és népesség – itthon és Európában. Budapest, KSH NKI – Századvég, p. 524–558.
- Hablicsek L. (2003) A népességreprodukció területi aspektusairól. Demográfia, 46. évf.
- Hablicsek L. (2001) Népességreprodukció Magyarországon a 20-21. században. Budapest, KSH NKI (KSH NKI kutatási jelentései, 68.)
- Hablicsek L. (1997) Magyarország népességének előreszámítása, demográfiai foratókönyvek. MTA STRATEK, Bp.
- Tímár J. (1999) Elméleti kérdések a szuburbanizációról. Földrajzi Értesítő. I-II. pp. 7-31.
- Tímár J. – Váradi M. M. (2000) A szuburbanizáció egyenlőtlen fejlődése az 1990-es évek Magyarországon. In: Horváth Gy. – Rechnitzer J. (szerk.) Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón. MTA RKK. Pécs, pp. 153-175.
- Tosics I. (1999) Kövezett zöldövezet. Cash Flow. 7. pp. 30-35
- Tosics I. (szerk., 1998) Szuburbanizációs tendenciák és településfejlesztési stratégiák Budapesten és agglomerációjában. Városkutatás Kft, Budapest.
- Váradi M. M. (1999) Hová megyünk lakni? Szuburbanizációs minták és konfliktusok a budapesti agglomeráció budai oldalán. Esettanulmány. In: Barta Gy. – Beluszky P. (szerk.) Társadalmi-gazdasági átalakulás a budapesti agglomerációban. Regionális Kutatási Alapítvány, Budapest. pp 115-129.
- Zoltán Z. (1980) Az Alföld urbanizációja. In: Zoltán Z. (szerk.) A változó Alföld. Budapest. pp. 147-163.